

ปัญหาการค้าเสรีธุรกิจ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า สภาพเศรษฐกิจของเวียดนามถูกทำลายอย่างมากในสงครามกู้ชาติ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1955 สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม หรือ เวียดนามเหนือได้เริ่มดำเนินการฟื้นฟูเศรษฐกิจรอบด้านโดยพึ่งความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่นอกระบบสังคมนิยม ในปี ค.ศ. 1955 สหภาพโซเวียตต้องช่วยส่งข้าวจำนวน 170,000 ตันมาให้เวียดนาม และในปี ค.ศ. 1957 การนำสินค้าประเภทอาหารจากประเทศสังคมนิยมมีมากถึงประมาณ 1 ใน 3 ของการนำเข้าทั้งหมด¹

หลังจากนั้นเวียดนามได้พยายามดัดแปลงสาขาเศรษฐกิจการเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ไปสู่แนวทางสังคมนิยม ในการประชุมสมัชชาของพรรคกรรมกรแห่งเวียดนาม ครั้งที่ 3 ซึ่งจัดขึ้นที่ฮานอยในเดือนกันยายน 1960 ที่ประชุมได้มีมติให้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับแรกขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวางพื้นฐานทางวัตถุและเทคนิคให้แก่ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมของเวียดนาม (เหนือ) โดยเน้นการปฏิบัติ 3 ด้าน คือ การปฏิบัติทางด้านความสัมพันธ์ทางผลิต การปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค และการปฏิบัติทางอุดมการณ์และวัฒนธรรม ในช่วงแผนพัฒนา 5 ปีนี้ (ค.ศ. 1961- 1965) ความพยายามที่จะปฏิบัติทั้ง 3 ด้าน เติบโตด้วยความยากลำบากนานาประการ ทั้งนี้สืบเนื่องจากพลังการผลิตของระบบเศรษฐกิจเวียดนามยังอยู่ในสภาพที่ล้าหลังอย่างมาก ประชาชนยังยากจนที่สุด รายได้ต่ำ การออมทรัพย์แทบจะไม่มีเลย "ความยุ่งยากฝังรากลึกอยู่ในระบบเศรษฐกิจของเวียดนามเอง"² ซึ่งในสถาน

¹ Nguyen Tien Hung , Economic Development of Socialist Vietnam 1955-80(Praeger Publishers, 1977), p. 61.

²ปรีชา เบียมพงศ์สานต์, "ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างโซเวียตกับเวียดนาม," เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (เมษายน-มิถุนายน 2524) หน้า 75

การณ์เช่นนี้ เวียดนามต้องระดมพลังทั้งหมดของชาติเข้ามาสู่กระบวนการพัฒนา และในขณะเดียวกันก็ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากประเทศพี่น้องสังคมนิยมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียต ในช่วง ค.ศ. 1961-1965 การพัฒนาอุตสาหกรรมหนักของเวียดนามได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจสรุปได้ว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1955-1965 ประเทศสังคมนิยมจีน สหภาพโซเวียต และยุโรปตะวันออกได้เข้ามาช่วยเวียดนามอย่างแข็งขันในการปฏิรูตรบบเศรษฐกิจสังคมของเวียดนาม โดยได้ทำให้เวียดนามเหนือกลายเป็นฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมหนักที่สำคัญในระยะเวลา 10 ปี ซึ่งทำให้เศรษฐกิจสาขาอื่น ๆ ขยายการผลิตมาอย่างรวดเร็ว ความเจริญอย่างนี้ เวียดนามไม่เคยประสบมาก่อนเลยในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา และนับว่ามีผลสะท้อนต่อพัฒนาการบางอย่างที่เกิดขึ้นหลัง ค.ศ. 1965 ด้วย

การตัดสินใจของเวียดนามเหนือที่จะสนับสนุนการปลดปล่อยเวียดนามใต้ (ในปี ค.ศ. 1963) ได้มีผลกระทบอย่างมากต่อเศรษฐกิจของเวียดนามที่กำลังขยายตัวและส่งผลสะท้อนไปยังความช่วยเหลือจากประเทศสังคมนิยมด้วย วันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1964 เครื่องบินสหรัฐ ๓ ลำมาปรากฏตัวครั้งแรกในอาณาเขตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม มีการทิ้งระเบิดทำลายศูนย์กลางที่อยู่อาศัยของประชาชนในจังหวัดกว๋างบินห์ เง่หอัน หานหัว กวางบินห์นับว่าเป็นการเริ่ม "สงครามทางอากาศ" เพื่อทำลายล้างเวียดนามเหนือ และเป็นการขยายสงครามจากภาคใต้ไปสู่ภาคเหนือ จุดศูนย์กลางของการทำลายล้าง คือ การทิ้งระเบิดกรุงฮานอยและไฮฟอง ในปี ค.ศ. 1967 ถ้ามองทางด้านเศรษฐกิจแล้วสงครามทางอากาศได้ทำลายระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมของเวียดนามเหนืออย่างกว้างขวาง หลังปี ค.ศ. 1965 อุตสาหกรรมของเวียดนามใต้หดตัวลงมาเรื่อย ๆ จนถึง ค.ศ. 1968 การผลิตและการสะสมทุนมีแนวโน้มลดลง ส่วนการผลิตในเกษตรกรรมค่อนข้างคงที่ด้วยเหตุนี้ในปี ค.ศ. 1969-1971 เวียดนามจึงต้องเริ่มฟื้นฟูเศรษฐกิจใหม่อีกครั้ง นับเป็นครั้งที่ 2 ประเทศสังคมนิยมที่ช่วยให้เวียดนามพ้นจากความหายนะทางเศรษฐกิจคือสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยโซเวียตให้ความช่วยเหลือเน้นทางการทหาร แต่จีนเน้นทางด้านเศรษฐกิจ

เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1972 สหรัฐอเมริกาได้เปิดฉากทำสงครามทางอากาศเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้เวียดนามเสียหายทางเศรษฐกิจมาก โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ ของเวียดนาม เมื่อสงครามทางอากาศครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง อุตสาหกรรม

ของเวียดนามเหนือ ในปี ค.ศ. 1973 มีสภาพเหมือนตอนเริ่มต้นการพัฒนาไม่ได้ก้าวไปไหนเลย คังนั้นในปีค.ศ. 1973-1975 เวียดนามเหนือจึงต้องมีการฟื้นฟูซ่อมแซมเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นครั้งที่ 3 โดยมีประเทศที่น้องสังคมนิยมให้ความช่วยเหลืออย่างกว้างขวาง ซึ่งการมีหลักประกันความช่วยเหลือที่ต่อเนื่องกันเช่นนี้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้เวียดนามสามารถหุ้มเหตลิ่งและทรัพยากรทั้งหมดไปเสริมสร้างแสนยานุภาพทางทหาร เพื่อทำการปลดปล่อยภาคใต้จนได้ชัยชนะในปี ค.ศ. 1975 นับว่าผู้นำและนักวางแผนของเวียดนามเหนือประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการนำเอาความช่วยเหลือจากค่ายสังคมนิยมมาประกอบเป็นส่วนสำคัญของ "เศรษฐกิจในยามสงครามปฏิวัติ"

จะเห็นได้ว่าความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตต่อเวียดนามเริ่มต้นมาพร้อม ๆ กับการช่วยเหลือของจีน เมื่อเปรียบเทียบกับจีนแล้วความช่วยเหลือของโซเวียต ในระยะเริ่มต้นนับว่ามีปริมาณและความสำคัญน้อยกว่ามาก การเปลี่ยนแปลงแนวโน้มที่สำคัญได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังเมื่อปี ค.ศ. 1965 เป็นต้นมา เมื่อมีการเริ่มต้นสงครามทางอากาศที่สหรัฐอเมริการะทำต่อเวียดนามเหนือ ปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างโซเวียตกับเวียดนามมีมากขึ้น อาจเป็นเพราะ

(1) ฝ่ายจีนเอง เริ่มมีปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมตั้งแต่ ค.ศ. 1966 เป็นต้นมา ความวุ่นวายภายในประเทศได้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการลำเลียงส่วนประกอบของโครงการพัฒนามาให้เวียดนาม (เหนือ)

(2) เนื่องจากลักษณะสงครามระหว่างเวียดนาม-สหรัฐ ฯ ได้รุนแรงขึ้นตั้งแต่สหรัฐ ฯ เริ่ม "สงครามทางอากาศ" เพื่อทำลายล้างเวียดนามเหนือ ทำให้เวียดนามไม่สามารถต้านทานแสนยานุภาพของสหรัฐ ฯ เพียงการใช้ยุทธวิธีจรวด แต่จำเป็นต้องดำเนินสงครามแบบผสมผสาน ซึ่งยุทธวิธีปรกฏของโซเวียตเท่านั้นที่มีความทันสมัยและอยู่ในระดับที่ทัดเทียมต่อต้านแสนยานุภาพของสหรัฐ ฯ ได้ ไม่ใช่อาวุธล้าสมัยของจีน เวียดนามจึงเริ่มพึ่งพาความช่วยเหลือจากโซเวียตมากขึ้น

ในช่วง ค.ศ. 1965-1973 เวียดนามได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตเป็นจำนวนถึง 1,300 ล้านดอลลาร์ ต่างกับในช่วง ค.ศ. 1946-1960 เวียดนามได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตเพียงปีละไม่กี่สิบล้านดอลลาร์เท่านั้น

หลังจากเวียดนามรวมประเทศได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1975 แล้ว ภาวะ

เศรษฐกิจอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่มาก ในปี ค.ศ. 1976 เกิดภาวะเงินเฟ้อแห่งแล้งขึ้นใน เวียดนาม ทิศตามด้วยภัยธรรมชาติจากพายุมรสุมในปี ค.ศ. 1977 ทำให้เกิดน้ำท่วม ในเขตเพาะปลูกทางตอนเหนือของประเทศ ที่เขตทางเกษตรกรรมได้รับความเสียหาย หนัก ก่อให้เกิดภาวะการขาดแคลนอาหารขึ้นโดยทั่วไป และเมื่อเวียดนามเกิดกรณีพิพาท กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จนถูกระงับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978 ก็ยิ่งทำให้ภาวะเศรษฐกิจของเวียดนามอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่ยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่ง เวียดนามมักจะอ้างต่อโลกภายนอกว่า เพราะตนถูกกีดกันจากจีนโดยการถูกตัดความช่วยเหลือ ค้างกล่าว จึงทำให้เวียดนามต้องเข้า COMECON (Council for Mutual Economic Assistance) ซึ่งเป็นองค์กรความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ คอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก เมื่อปลายเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978

ปัญหาทางค่านเศรษฐกิจของเวียดนามในช่วงหลังปี ค.ศ. 1975 ถึงปี ค.ศ. 1979 นั้นมีมาก เวียดนามมักจะอ้างอยู่เสมอว่า ตนแทบจะไม่มีทางเลือกอื่นจึงต้องเข้าไปมีนโยบายฝักใฝ่โซเวียต เพราะถูกกีดกันจากจีนโดยจีนตัดความช่วยเหลืออย่างทันทีทันใด ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978 ทำให้ปัญหาเศรษฐกิจของตนยิ่งทรุดหนักลงจนต้องเข้า COMECON ข้ออ้างนั้น เป็นเรื่องที่ควรจะนำมาพิจารณาอย่างรอบรอบว่าความจริงมีเหตุผลหรือไม่เพียงใดที่ทำให้เวียดนามเข้าไปผูกพันกับโซเวียตแบบเป็นสัมพันธมิตรดังที่เป็นอยู่ โดยมีข้อนำสังเกตุดังนี้

1) แม้ในระยะหลังสงครามกู้ชาติยุติลง เศรษฐกิจของ เวียดนามจะเสื่อมโทรมและเสียหายอย่างหนัก รวมทั้งภัยพิบัติจากธรรมชาติจะซ้ำเติม ภาวะทางเศรษฐกิจของเวียดนาม และการบอกเลิกความช่วยเหลือของจีนต่อเวียดนามจะทำให้โครงการพัฒนาเศรษฐกิจในเวียดนาม 72 โครงการซึ่งเป็นมูลค่า 1,000 ล้านดอลลาร์ ต้องหยุดชะงักลงทันที ซึ่งทำให้มีผลกระทบต่อการพัฒนาของเวียดนาม และทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่ง แต่การที่เศรษฐกิจของเวียดนามต้องอยู่ในขั้นวิกฤตนั้นน่าจะมาจากสาเหตุอื่นที่สำคัญด้วย นั่นคือ นโยบายการระดมทรัพยากรเพื่อการเกษตร เวียดนามหลังจากรวมประเทศได้สำเร็จแล้วโดยตั้งเป้าหมายไว้พร้อมกัน 2 ด้าน คือ จะทำการสร้างสรรสังคมนิยมทั่วประเทศ ทั้งเหนือและใต้ และในขณะเดียวกันจะระดมพลังและทรัพยากรทุกอย่างเพื่อการป้องกันประเทศ ในสายตาดูผู้นำเวียดนาม เป้าหมายทั้ง 2 ด้านเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดและเป็นแนวทางที่จะต้องฟันฝ่าไปจนถึงที่สุดไม่

ว่าจะมีความยากลำบากเพียงใด¹ แต่ถ้ามองจากทัศนคติของการวางแผนเศรษฐกิจแล้ว เป้าหมายทั้ง 2 ค่อนข้างจะขัดแย้งกันมาก ความยุ่งยากทางเศรษฐกิจของเวียดนามที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการระดมทรัพยากรเพื่อการทหารนั่นเอง เวียดนามในปี ค.ศ. 1979 คาดว่ามีรายได้ประชาชาติทั้งหมดคิดเป็นมูลค่า 213,200 ล้านดอลลาร์ (เปรียบเทียบกับประเทศไทย 556,779 ล้านดอลลาร์)² ระบบเศรษฐกิจของเวียดนามมีรายได้ประชาติน้อย แต่ต้องเลี้ยงดูกองทัพ และกองกำลังอาวุธถึง 1.2 ล้านคน ซึ่งนับว่าเป็นการสิ้นเปลืองอย่างยิ่ง และการเลี้ยงดูกองทัพเวียดนามในทางแคบก็เป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก นอกจากนั้นประมาณครึ่งหนึ่งของงบประมาณเวียดนามได้ถูกจัดสรรเพื่อการป้องกันประเทศ ทำให้งบประมาณเศรษฐกิจและการสร้างสรรสังคมนิยมมีขอบเขตจำกัด ดังเห็นได้จากตารางข้างล่างนี้³

	1976	1977	1978	1979
1. รายได้ของรัฐ	6,322	7,078	7,500	8,100
2. รายจ่ายประจำ	5,645	6,179	6,900	7,500
3. รายจ่ายเพื่อการพัฒนา(การลงทุน)	3,630	3,000	3,000	3,000
4. การประหยัดของรัฐ	(677)	(899)	(600)	-
5. การขาดดุล	-2,953	-2,101	-2,400	-2,400

งบประมาณของรัฐบาล (ล้านโคง)

¹ คุ้ได้จากคำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ในเอกสาร Fifty years of activities of the Communist Party of Vietnam, Hanoi 1980.

² กองบัญชาประชาชนชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ, 2522.

³ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, "เวียดนาม สันติภาพและสังคมนิยม," เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องสังคมนิยมอินโดจีน วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2524 โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 51.

นอกจากนั้นการทุ่มเททรัพยากรและเทคโนโลยีให้แก่กองทัพ (และอุตสาหกรรมที่สนับสนุนการป้องกันประเทศ) ย่อมหมายความว่า อุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคและอุปโภคของประชาชนได้ถูกละเลยเป็นอย่างมาก "แนวคิดทางทหารที่เน้นยุทธศาสตร์ของการรุก" (ซึ่งทำให้เวียดนามชนะสงครามตลอดมา) เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างก่อให้เกิดการสูญเสีย การสิ้นเปลือง และความยุ่งยากให้แก่ระบบเศรษฐกิจของเวียดนามเป็นอย่างมาก ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่เวียดนามอ้างว่าตนต้องเข้าไปผูกพันกับโซเวียต โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1978-1979 เพราะปัญหาภายในเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกกดดันจากจีนโดยการที่จีนตัดความช่วยเหลือโดยฉับพลันในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978 จึงฟังดูไม่น่าจะสมเหตุสมผลเท่าใดนัก ในเมื่อหากเวียดนามลดการทุ่มเททรัพยากรและเทคโนโลยีให้แก่กองทัพ และเน้นหลังการผลิตในเศรษฐกิจสาขาอื่น ๆ ให้เพิ่มขึ้น รวมทั้งหันมาทำการสร้างสรรค์สังคมนิยมด้วยการสร้างสันติภาพและการประกันสันติภาพ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะนำประเทศไปสู่ความสำเร็จในการสร้างสรรค์สังคมนิยม¹ เศรษฐกิจของเวียดนามก็คงไม่ย่ำแย่ดังที่เป็นอยู่ เมื่อเวียดนามยังเลือกดำเนินนโยบายเน้นด้านการทหารดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น ทำให้ต้องหันไปหาโซเวียตมากขึ้น

2) การที่เวียดนามอ้างว่าเป็นเพราะจีนตัดความช่วยเหลือ จึงต้องเข้าเป็นสมาชิก COMECON ซึ่งมีโซเวียตเป็นผู้นำนั้น ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่ามิใช่เป็นเรื่องการค้าเป็นการ โดยฉับพลันหลังจากที่จีนตัดความช่วยเหลือโดยสิ้นเชิง แต่เป็นแผนดำเนินการระยะยาวของนาย Suseov สมาชิกสภาบริหารสูงสุดของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียต ซึ่งได้เคยกล่าวในการประชุมสมัชชาของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียต ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 ว่า เวียดนามควรเข้าเป็นสมาชิกของ COMECON: เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1977 ในสมัยประชุมสามัญครั้งที่ 31 ของ COMECON ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงวอร์ซอ ประเทศโปแลนด์ เวียดนามก็ได้เข้าเป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (International Bank for Economic Cooperation หรือ IBEC) และธนาคารเพื่อการลงทุนระหว่าง

¹ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ "เวียดนาม สันติภาพและสังคมนิยม" หน้า 49

ประเทศ(International Investment Bank) หรือ IIB ของ COMECON¹ และเมื่อเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1978 ในระหว่างที่มีปัญหาขัดแย้งอยู่กับจีน เวียดนามได้ส่งคณะผู้แทนเศรษฐกิจหลายคณะไปเยือนประเทศต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความช่วยเหลือที่สำคัญคือคณะของนาย เล หันห์ จี รองนายกรัฐมนตรี และประธานคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนเวียดนามเข้าร่วมการประชุมของ COMECON ครั้งที่ 32 ที่กรุงบูคาเรสต์ ระหว่างวันที่ 27-29 มิถุนายน ค.ศ. 1978 เวียดนามจึงได้เข้าเป็นสมาชิกของ COMECON โดยสมบูรณ์ ซึ่งก่อนหน้านั้นในการประชุมของคณะบริหารของ COMECON ครั้งที่ 84 ซึ่งมีขึ้นที่กรุงมอสโก ระหว่างวันที่ 16-19 พฤษภาคม ปีเดียวกันนั้น คณะกรรมการบริหารของสภาคังกล่าวก็ได้มีการถกเถียงถึงปัญหาที่แน่นอนเกี่ยวกับการพัฒนาความร่วมมือหลายฝ่ายระหว่างประเทศสมาชิกของ COMECON กับประเทศเวียดนามและลาว²

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการเป็นสมาชิก IBEC และ YIB นับเป็นการปูพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้เวียดนามร่วมมือกับ COMECON มากขึ้น และเมื่อจีนตัดสินใจยุติการช่วยเหลือทั้งหมดในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978 เวียดนามจึงเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ COMECON ปลายเดือนนั้น และเมื่อวันที่ 1 ตุลาคมปีเดียวกันนั้น ประเทศภาคี COMECON ได้มีมติว่าจะวางแผนร่วมกันในการช่วยเหลือเวียดนามก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมภาคเหนือและภาคใต้ รวมทั้งจะช่วยเหลือทุกอย่างในโครงการที่จีนให้ความช่วยเหลือแล้วแต่ยังสร้างไม่เสร็จจึงค่าแถลงการณ์ในการประชุมครั้งที่ 87 ของคณะกรรมการกลางบริหารของ COMECON ข้ออ้างของเวียดนามที่ว่าตนต้องเข้า COMECON เพราะแรงกดดันจากจีน ที่จีนตัดความช่วยเหลืออย่างฉับพลันจึงอาจไม่เป็นความจริงเท่าใดนัก เพราะเมื่อพิจารณาโดยตลอดแล้วจะเห็นได้ว่าการเข้าเป็นสมาชิก COMECON ของเวียดนามครั้งนี้ได้รับการดำเนินการ โดยฝ่ายโซเวียตช่วย "ปูทาง" ให้อยู่ก่อนแล้วอย่างเป็นขั้นตอน

3) สิ่งที่เวียดนามมักจะกล่าวอ้างอยู่เสมออีกประการหนึ่งก็คือสาเหตุที่ทำให้

¹Current Digest of the Soviet Press, No. 25, (July 20, 1977), p. 8.

²Current Digest of the Soviet Press (June 14, 1978)

ให้เวียดนามต้องเข้าไปมีนโยบายค้ากับโซเวียต จนถึงขั้นมีการเซ็นสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกัน เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1978 ก็เพราะเวียดนามไม่มีทางเลือกอื่น เพราะประเทศอื่นมิได้ให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของเวียดนาม หลังสงครามกษัตริย์ยุติลง โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้ปฏิบัติตามข้อตกลงปารีส ค.ศ. 1973 ที่จะต้องมีส่วนในการเยียวยาบาดแผลสงครามและบูรณะเวียดนามภายหลังสงคราม ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วข้อตกลงดังกล่าวจะมีผลบังคับ หากเวียดนามปฏิบัติตามข้อตกลง ก็จะต้องถอนทหาร แต่เวียดนามไม่ปฏิบัติตามจึงเท่ากับเป็นการละเมิดข้อตกลง และเวียดนามมักจะอ้างถึงการปิดล้อมทางเศรษฐกิจและการยุติโครงการช่วยเหลือจากจีน แต่ตามความเป็นจริงแล้ว หลังปี ค.ศ. 1975 ในระยะแรกก่อนที่เวียดนามจะเซ็นสัญญามิตรภาพและความร่วมมือกับสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1978 เวียดนามได้ขยายความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศอย่างมาก ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1977 รัฐบาลเวียดนามได้ออกกฎหมายการลงทุนกับต่างประเทศในรูปของการลงทุนร่วม (Joint venture) นอกจากนั้น เวียดนามก็ยังได้รับความช่วยเหลือจากประเทศอื่น ๆ คือจาก จีน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แคนาดา กลุ่มประเทศตลาดร่วมยุโรป

สำหรับญี่ปุ่นนั้น เมื่อสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงโดยชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว ญี่ปุ่นได้ดำเนินการรับรองรัฐบาลใหม่ของเวียดนามทันทีและได้ให้คำมั่นว่าจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศอินโดจีนเป็นจำนวน 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อเป็นทุนสำหรับการพัฒนาและรื้อฟื้นเศรษฐกิจของประเทศอินโดจีนหลังสงคราม¹ แต่ในขั้นต้นมีอุปสรรคที่สำคัญอยู่ประการหนึ่ง คือ รัฐบาลเวียดนามปัจจุบันไม่ยอมรับภาระหนี้สินจำนวนประมาณ 15,500 ล้านเยน (64.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ที่รัฐบาลเวียดนามได้ก่อขึ้นไว้ในอดีต จนกระทั่งถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1978 จึงตกลงกันได้คือ รัฐบาลเวียดนามตกลงยินยอมรับภาระหนี้สินดังกล่าว แต่เวียดนามไม่ต้องจ่ายหนี้สินนี้ด้วยเงินของตนแต่อย่างใด เพราะรัฐบาลญี่ปุ่นตกลงสัญญาจะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนาม² และหนี้สินที่

¹ไชยวัฒน์ คำชู, "บทบาทของญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์" เอเชียปริทัศน์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม - ธันวาคม 2522) หน้า 85

²Far Eastern Economic Review, March 23, 1979, p. 58.

เวียคนามต้องชดใช้ให้กับญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นได้กำหนดระยะเวลาชดใช้ให้ยาวนานถึง 26 ปี ทั้งนี้ คงเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเอง คือ หากญี่ปุ่นช่วยให้เวียคนามมีเศรษฐกิจที่ขึ้นก็จะทำให้เกิดอำนาจซื้อสินค้าญี่ปุ่น ซึ่งเท่ากับเป็นการพัฒนาตลาดสินค้าญี่ปุ่นในเวียคนาม ญี่ปุ่นนั้นต้องการขายสินค้าจำพวกเครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเบา ซึ่งเวียคนามต้องการใช้เพื่อพัฒนาประเทศ พร้อมกันนั้นญี่ปุ่นยังหวังว่าเวียคนามจะเป็นแหล่งวัตถุดิบหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ น้ำมันและเหล็ก

ญี่ปุ่นได้ประกาศให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียคนามหลังปี ค.ศ. 1975 โดยสัญญาจะให้ความช่วยเหลือแก่เวียคนามใน 4 ปีมีมูลค่า 16,000 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 1,600 ล้านบาท) เงินกู้อีก 10,000 ล้านดอลลาร์¹ แต่ก็ได้เตือนเวียคนามว่า เวียคนามจะต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่จะเป็นการเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา มิฉะนั้นญี่ปุ่นจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเวียคนาม ทั้งนี้ เพราะญี่ปุ่นไม่ต้องการให้กัมพูชาภายใต้การนำของพอลพตคิดว่า การที่ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือแก่เวียคนามนั้นเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมให้เวียคนามมีความเข้มแข็งขึ้นเพื่อจะได้รุกรานกัมพูชา ตอนที่เวียคนามบุกกัมพูชาปลายปี ค.ศ. 1978 ญี่ปุ่นก็ได้ช่วยเหลือเวียคนามไปแล้วเป็นมูลค่า 14,000 ล้านดอลลาร์ ส่วนประเภทเงินกู้ได้ให้แล้ว 10,000 ล้านดอลลาร์ ส่วนที่เหลือรัฐบาลญี่ปุ่นสั่งให้ระงับไว้จนกว่าเวียคนามจะถอนทหารออกจากกัมพูชา ออสเตรเลียเลิกกับองค์การตลาดร่วมยุโรปก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับญี่ปุ่น

ดังนั้น หากพิจารณาจากเหตุผลที่กล่าวข้างต้น อาจพอจะแสดงให้เห็นได้ว่า คำกล่าวอ้างของเวียคนามนั้นน่าจะเชื่อถือได้เพียงไร จริงอยู่ที่เศรษฐกิจหลังสงครามเวียคนามยุติลงอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม แต่หากเวียคนามไม่เน้นนโยบายทางด้านการทหารมากเกินไป และต้องเลี้ยงดูกองทัพในต่างแดน เศรษฐกิจของเวียคนามก็อาจดีขึ้นกว่านี้ และการที่เวียคนามเข้าเป็นสมาชิก COMECON นั้น ก็เห็นได้ว่าการเตรียมการและดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนเพื่อที่จะเป็นสมาชิก COMECON อยู่ก่อนแล้ว มิใช่เป็นผลมาจากการตัดความช่วยเหลือของจีนแต่อย่างใด

¹เขียน ชีระวิทย์, "กัมพูชากับปัญหาการค้าต่อผู้กับชาวเคนของสหกิจกรวรรดินิยม," วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ 19 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2525) หน้า 54,

นอกจากนั้นการที่เวียดนามอาจวาทองเข้าไปผูกพันกับโซเวียต เนื่องจากประเทศอื่น ๆ ใช้นโยบายปิดล้อมทางเศรษฐกิจและงัดความช่วยเหลือเวียดนาม รวมทั้งเวียดนามผิดหวังจากสหรัฐ ฯ ในเรื่องข้อตกลงปารีส นั้น ความจริงแล้วญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แคนาดา และกลุ่มประเทศตลาดร่วมยุโรปที่ยังเป็นแหล่งที่สำคัญของการลงทุนความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแบบให้เปล่าและเงินกู้ภายหลังเวียดนามรวมประเทศ แม้จะมีข้อโต้แย้งว่า สหรัฐอเมริกาเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เวียดนามหันไปหาโซเวียตเนื่องจาก สหรัฐปฏิเสธข้อเสนอในการ Normalization ของเวียดนามเมื่อต้นปี ค.ศ. 1978 สำหรับในเรื่องนี้นั้น จะต้องพิจารณาถึงเป้าหมายหลักของเวียดนามที่พยายามดำเนินนโยบายดังกล่าวมาจากสาเหตุใด ซึ่งสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดคือ เวียดนามเห็นว่า หากคนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐ ฯ ก็จะทำให้ภาพพจน์ของสถานอัยคดีขึ้นในกลุ่มประเทศ ASEAN ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของนโยบายต่างประเทศเวียดนามในขณะนั้น¹ และอาจเป็นเป้าหมายที่สำคัญกว่าความต้องการทางเศรษฐกิจเสียอีก ดังนั้นแม้เวียดนามจะสามารถมีการ Normalization กับสหรัฐ ฯ ได้หรือไม่ก็ตาม เวียดนามก็คงฝักใฝ่โซเวียตอยู่ดี หากเวียดนามสามารถ normalize กับสหรัฐ ฯ ได้ เวียดนามก็จะได้ประโยชน์ทางด้านการเมืองดังกล่าว รวมทั้งทางด้านการเศรษฐกิจนั้น เวียดนามจะได้รับความช่วยเหลือจากทั้งสองฝ่ายคือ สหรัฐและโซเวียต ดังที่เวียดนามได้เคยใช้ประโยชน์จากการแตกแยกระหว่างจีน-โซเวียตโดยได้รับความช่วยเหลือจากทั้งสองฝ่าย และจะทำให้เวียดนามมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น แต่เมื่อสหรัฐ ฯ ปฏิเสธการ Normalization กับเวียดนาม เวียดนามจึงมักจะนำมาเป็นข้ออ้างแก่ชาวโลกว่า ตนถูกบีบจากประเทศอื่น ๆ ในการตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม ปัญหาทางเศรษฐกิจนี้อาจมีส่วนอยู่บ้างที่ทำให้เวียดนามหันไปฝักใฝ่โซเวียต แต่ไม่น่าจะเป็นเพราะเวียดนามถูกบีบจากประเทศอื่น แต่เป็นเพราะเวียดนามเลือกทางเดินทางคนมากกว่าเห็นได้จากเวียดนามได้พยายามเข้าเป็นสมาชิก COMECON ก่อนที่จีนจะตัดความช่วยเหลือเสียอีก ทั้ง ๆ ที่ประเทศสมาชิก COMECON ประเทศอื่น ๆ ไม่ต้องการเช่นนั้น เพราะเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระให้ประเทศ

¹Vietnam's Future Policies and Role in Southeast Asia,

ยุโรปตะวันออกต้องแบกภาระเพื่อช่วยเหลือเวียดนามในขณะที่เศรษฐกิจยุโรปตะวันออกก็
ย่ำแย่อยู่แล้ว แต่โซเวียตก็เป็นผู้ช่วยเหลือเวียดนามอย่างเต็มที่ในการเข้าเป็นสมาชิก ทั้งนี้
เนื่องจากทั้งสองประเทศนี้มีผลประโยชน์ร่วมกันในบางเรื่อง ซึ่งจะได้ศึกษาคือไป